

Jan Helmer Petersen

Dansk og nordisk arbejde for børne- og ungdomskultur

Først lidt om min egen baggrund: jeg er kultursociolog og har arbejdet i Kulturministeriet i snart 14 år. Jeg er nu sekretariatsleder for en afdeling i Kulturministeriet som har med børn og unge at gøre. Det er en tradition helt tilbage til 1975 da en visionær kulturminister, Nils Mathiassen, nedsatte et fagudvalg til at rådgive ministeriet i alle spørgsmål som havde med kultur og børn at gøre. Det er selvfølgelig ud fra en opfattelse af at når man taler om børn, så taler man om helheder. Man taler om hele mennesker, man taler om socialt liv, man taler om skole, om undervisning. Man taler om fritid og kultur osv. Derfor dette meget bredt sammensatte fagudvalg som for øvrigt var tænkt som inspiration for de fagudvalg som findes f.eks. i Norsk kulturråd.

Det nordiske samarbejde om børnekultur har forholdsvis lange traditioner. Det startede i 1979 da Børneåret satte børn på dagsordenen i et meget kort tidsrum, nemlig et år. I 1979 skete der mange ting, bl.a. at Nordisk Ministerråd skrev en rapport - en børnekulturrapport - som førte til at man i 1983 dannede en nordisk arbejdsgruppe om børn og kultur. Den arbejdede i fem år, og udførte et meget godt arbejde for børne- og ungdomskulturen i Norden. Det denne arbejdsgruppe satsede på, var at bygge bro, at inspirere til aktiviteter imellem landene og at støtte udviklingen i de enkelte lande på børnekulturfeltet. Det troede jeg var en udmærket satsning. Men da den nordiske gruppe skulle evalueres, var der alt for mange som syntes at den var usynlig og ikke tænkte nordisk. Så gruppen sluttede efter sin femårige prøveperiode. Der skete ikke meget i de næste to år, men derefter kom der en handlingsplan for det nordiske kultursamarbejde. Allerede der begyndte man at se at hvis Norden skulle have en eller anden form for kulturelt fællesskab eller

internationalt fællesskab, måtte man satse på kulturen. Det andet man måtte satse på, var miljøet. Så der ble lavet en kulturel handlingsplan som ikke prioriterede børne- og ungdomskultur højt, men som dog pegede på at der skulle ske et samarbejde mellem de nordiske landes kulturministerier på dette område, og det ble så gjort. I en treårig periode - og vi gjorde det som repræsentanter for de enkelte landes ministerier og i noen tilfælde som kulturarbejdere fra de enkelte lande - så forsøgte vi at diskutere og inspirere til nye initiativer på dette område.

Den gamle nordiske arbejdsgruppe for børnekultur startede en nordisk nyhedsbulletin, "Børnekultur i Norden" som beskrev aktiviteter og nye ting rundt omkring i de nordiske lande. Der blev udgivet en nordisk børnekulturkatalog som havde adresser og kontakter til så og sige alle institutioner og organisationer som arbejdede med børn og kultur. Man arrangerede konferencer, eller man lavede forskningsprojekter. Man lavede udstillinger osv. Det var såmænd udmærkede satsninger som blot ikke var synlige nok i det politiske liv i Norden.

Den nordiske kontaktgruppe har nu eksisteret i lidt over tre år, med to norske medlemmer - Mette Hagen fra Kulturdepartementet og Unni Fortun fra Norsk kulturråd. I øjeblikket satser vi på en nordisk handlingsplan som skal være Nordisk Ministerråds satsning i de kommende fem år.

I Danmark blev der udført en undersøgelse blandt børn og unge. Man spurgte blandt andet: Hvor ville I helst holde sommerferie hvis I kunne vælge? Det er klart, stiller man spørgsmålet på den åndssvage måde, får man også et åndssvagt svar. Hvis man kan vælge mellem regnfulde Bergen og det solrige Syd-Frankrig så er der vel ikke nogen tvivl. Men i hvert fald gik danske børn og unges interesser og ambitioner sydover. Desværre må man også sige at nogen af de rejseordninger som har været i gang nu i nogle år - en pendant til Inter-rail - ikke har været nogen stor succes. Så måske er der noget om at vores børn og unge er blevet mere internationale end nordiske. Men jeg tror alligevel at det er en satsning værd.

Den nordiske kontaktgruppe gav i 1994 500 000 kr. til at oprette et nordisk netværk mellem de nordiske lande. Der eksisterer faktisk allerede et netværk, som har eksisteret helt siden den gamle arbejdsgruppe. Det vil sige at der er nogen traditioner vi har taget op og er i gang med at styrke. Et nyhedsbrev udkom med sit første nummer for to uger siden. Det sendes ud til organisationer og til institutioner på kulturområdet. Ikke så meget til enkeltpersoner i denne fase hvor vi ikke har så mange penge, men til centrale organer og centrale myndigheder i de enkelte lande. Nyhedsbrevet hedder BKK og har samme opgave som det gamle nyhedsbrev - at

beskrive og give inspiration. Det har en liste over aktiviteter, konferencer, møder og lignende - og selvfølgelig oversigt over litteratur på området.

Den nordiske kontaktgruppe har holdt et seminar over noget som er meget vigtigt nu i starten, nemlig vort forhold til resten af verden. Alt efter temperament kan man være mere chauvinistisk eller nordist eller hvad det nu hedder, og sige at vi klarer os selv uanset. Men det gør vi selvfølgelig ikke, fordi vi er allerede en del af verden, og de fleste af vores lande oplever det som vi har oplevet gennem hele vores historie: andre kulturer, andre mennesker rejser op til Norden, blander seg med os, deltager og inspirerer os. Og den deltagelse med resten af verden føler vi er meget vigtig, også når det handler om arbejde med børn og unge.

Vi har holdt et temaseminar som handlede om den professionelle kultur og om forholdet til resten af verden. Hvad er det vi kan? Hvad er det vi har? Hvad er det som er specielt ved nordisk børnefilm, nordisk børnelitteratur osv?

Det gav nogen vældige dønninger, for det er nok en myte at vi i Norden har en børnekultur på professionelt niveau som er så højt at næsten ingen andre i verden kan nå derop. Vi er så og sige verdensmestre i børnekultur. Men når det handler om at sælge eller promovere eller gå ud i verden og missionere med denne børnekultur, så kender resten af verden os så og sige ikke. Det er næsten umuligt - bortset fra med svensk børnelitteratur - af Astrid Lindgren-typen - det er næsten umuligt at sælge varen rundt omkring. Det gælder vel nok specielt elektroniske media. Nordisk børnefilm har med rette et højt niveau, vinder priser i det meste af verden på festivaler og lignende, men kan det sælges? Nej. Dansk børne-TV har vundet næsten alle de priser som kan vindes, i resten af verden, på TV-messer og TV-festivaler. Men kan det sælges? Overhovedet ikke. Vi er inde i en massekultur. Vi er inde i en international kultur som skærer kanter, som gør at alt skal være på 50 minutter, helst kun 45 min. Alt skal være så internationalt, så gennemsnitligt som overhovedet muligt. Det er sådanne ting vi må overveje. Ikke at vi skal køre på den vogn, men vi skal overveje andre måder at gøre tingene på. Også kommercielt.

Men der er en dialog med resten af verden hvor også vi skal inspireres af hvad der finder sted. Vi ved at det gamle Østeuropa har store, stolte traditioner for børnevirk-somhed, for kunstnerisk virksomhed blandt børn. Vi hører næsten ikke om det mere, fordi vi ved at kunstsoler, de meget spændende steder i Tjekkia, i Polen, i Ungarn lægges ned, for der findes ikke penge længere til at drive den slags aktiviteter. Her er et vigtigt satsningsområde i det europæiske samarbejde.

Et af de største initiativer som den nordiske arbejdsgruppe har været med til at sætte i gang, var et projekt som hedder "Et levende Norden". Det var Nord-Trøndelag i Norge som kom til at deltage. Der blev udvalgt en region i hvert eneste område, i hvert eneste land i Norden. Senere har vi fået at vide at dette var det *første* projekt hvor samtlige regioner, samtlige lande i Norden, var deltagere. Samtidigt var det et lærestykke at når man har så dårlig samvittighed som mange organer har, så kan man finde penge! Det blev et meget stort projekt, også økonomisk - som varede i to år. Vi er i gang med at evaluere projektet. Det gik i store træk ud på at nordiske børn og unge skal møde nordiske kunstnere i alle mulige former for samarbejde. Bare man bringer børn og kunstnere sammen, så sker der ting.

Det er en kendt diskussion at ikke alle kunstnere er gode pædagoger, ikke alle pædagoger er gode kunstnere osv. Hele den diskussion blev gjort grundigt til skamme da vi udprøvede den i praksis, i et koncentreret forløb. I Danmark f.eks., i Viborg amt, kom der 12 nordiske kunstnere i en hel måned og arbejdede sammen med børn.

Et af vores skræmmebilleder var at se en finsk lyriker læse for danske børn. Men jeg oplevede at en finsk lyriker læste for børn i 4. klasse, og jeg hørte børn i 4.klasse læse for den finske lyriker. Og jeg så den finske lyriker skrive - sætte ting sammen i sprog, ord, billeder, sammen med danske børn, og det var en utrolig oplevelse.

I det hele taget det at se kunstnere - en finsk ordkunstner - en islandsk rockmusiker, en norsk teaterregissør, en svensk dansepædagog, sammen lave en forestilling som var absolut på niveau med det bedste man kan finde i voksenverden. Det var en oplevelse i sig selv. Og vel at mærke hele tiden i et spændende samspil, en spændende dialog barn/voksen. Der er noget som hedder at kunsten er et universelt sprog, kunsten taler over grænser - både faglige og nationale. Det passer i hvert fald når vi snakker om nordiske kunstnere og nordiske børn og unge.

Det projekt som vi vil tage op og satse meget på, er ikke et så stort projekt som dette var, men mere bilateralt - eller tre lande sammen hvor man skal kunne gå ud og i perioder bestille ansete nordiske kunstnere af en eller annen art. Der kommer en evalueringsrapport. Og der kommer en video som beskriver de forskellige måder at gøre det på, og jeg vil sige at al den skepsis som har eksisteret når det gælder nordisk samarbejde, er gjort til skamme med projektet. Det er absolut en stor satsning værd, og de som til dagligt arbejder med at sætte børn og kunstnere sammen, ved jo at det kan være en stor oplevelse for alle parter.

Hvad sker der så i Norden når vi er ved at satse på et nordisk samarbejde?

Hvad er det vi kan sammen eller hver for os? Hvad er det for tendenser som rører sig? Der sker en hel del i Norge, og de samme ting sker næsten parallelt i Danmark og Sverige. I Finland har udviklingen gennem mange år været temmelig forskellig, og når vi taler om fælles nordiske træk, eller fælles, nordisk identitet, skal vi være meget opmærksomme på den forhistorie der ligger de enkelte steder.

Når det er meget klart hvilke karakteristika der er når det gælder vor professionelle børnekultur, så bliver den bedre og bedre. Den bliver mere og mere sublim og får en kvalitet som bliver højere og højere. Men samtidigt lider den af en total iltmangel. En stagnation som gør at nogen bliver meget bedre, mens vældig mange havner i den pædagogiske sump. Jeg har talt om det mange gange, den største trusel mod børnekulturen er at pædagogerne får fingrene i den. Det skal ikke forstås så negativt som det lyder, men det er helt klart at det er en stor fare. I Danmark sker det i hvert fald at børn og unge vender ryggen til kulturen og overtager tingene selv. Gør tingene selv. Jeg vil nævne et eksempel som både er meget rørende og meget tankevækkende.

Den største kult blandt børn og unge i Danmark er i øjeblikket en figur, en person, en børnekulturkunstner par excellence, en sanger ved navn Povl Køhler som op gennem 70-erne lavede et TV-program som blev uhyre populært. Programmet kom også på grammofonplader og kassettebånd. Og alle børn i Danmark i 70-erne vidste og kendte ham og hans anakronistiske udstråling. I dag ser han lige sådan ud som han gjorde i 1970. Intet er ændret. Han synger på akkurat samme måde. Men pludselig her for to år siden skete det at den generation som var 6-7 år da han var på sit højeste, de har taget ham til sig igen, og han er den mest populære pladeartist i Danmark for øjeblikket. Hans gamle sange sælger til platinplader. Han har lavet opsamlings-CD, og det er den mest solgte plade i 1994. Der er en kult omkring det som arrangeres. Særlig omkring koncerter hvor de unge kaster sig ud i hans naivistiske univers. Der er lavet en bog med alle sangene. Og der er aftener hvor de unge sidder sammen og synger og læser op fra hans tekster. Det kan virke fuldstændig vanvittigt, men hvis man har oplevet det, så vil man også opleve noget af baggrunden for hvorfor det sker.

En anden grund er noget som opstod parallelt med dette. Unge mennesker i den samme alder - 20 - 22 - 23 år som når de er hjemme hos deres forældre, pludselig forsvinder. De går ned i kælderen. De går op på loftet. De graver i gamle kasser, og

hvad finder de frem? Deres barndoms Pixi-bøger. De kendte små Pixi-bøger som rummer et eller andet slags "univers". Nogen synes bøgerne er dårlige, andre mener at de er et rimeligt tilbud på et eller andet. Unge mødre tager dem med til forskellige aftener og læser op fra sine Pixi-bøger.

Vi andre kan spørge os hvad det er de har, disse Pixi-bøger? Det er selvfølgelig en naivitet, en enkelhed som tiden råber på. Og en anden tendens som kører parallelt med dette her, det er at de unge vender ryggen til mange af de arrangementer, festivaler og tilbud som voksne er så vilde med, og trækker nedover hovedet på dem. Senere har vi oplevet i vor efterårsferie i Danmark, et stort arrangement hvor børn og unge skulle være aktive med musik, drama og billedkunst i et område i København. Det måtte aflyses. Der var ingen unge som meldte sig. Tilsvarende oplevelse har det været igennem sommerferien, igennem hele foråret i Danmark. Hvad hvis børn og unge kunne vælge selv, ville de mon så vælge disse mange flotte børnekulturfestivaler og tilbud? Jeg er slet ikke sikker på det.

Vi spørger selvfølgelig os selv: "Hvad er det der skal til for at vinde den udvikling? Hvad er det for en enkelhed, hvad er det for en naivitet, hvad er det for et verdensbillede som skal til for at tale til børn og unge i dag?" Som børn og unge kan lade sig fascinere af? Og svaret er bl.a. i nogen projekt som vi har haft i Danmark i mange år, og som kaldes "Børn som medborgere". Projekter hvor børn og unge har været deltagere, har været medbestemmende i så og sige alle dele af samfundslivet. Det startede som et projekt i fem kommuner. Det er beskrevet i "Lyt til børn". Nu fortsætter det som delprojekter under de organisationer som er af betydning i børns liv: skolen, daghjem, osv.

Hvad kan vi inspirere hinanden med?

En anden udviklingstendens i det nordiske, og som vi skal være meget klar over, det er: hvad kan vi inspirere hinanden med? Det er de kunstskoler som i øjeblikket skyder op i Norge og som vi har oplevet i Danmark. Den inspiration har vi hentet i Finland. Finland har i mange år haft en meget mere elitær tradition ganske vidst, med en stor satsning på "kulturopfostring" som de kalder det. Kulturuddannelse, kulturudvikling blandt børn og unge. Ret hård - set med vore øjne - i en finpudset form som ikke giver ret meget plads til børn og unges egne udtryk, men dog en spændende tradition som vi har lært en del af. Vi arbejder i Danmark i øjeblikket med en udviklet billedskoleordning som er mere hvad jeg vil kalde en musisk skole.

En skole som ikke er en skole i traditionel forstand med en ramme omkring alle tænkelige, musiske aktiviteter: drama, billedkunst, dans, musik osv. - video. Den skoleform har vi nu sat et projekt i gang med, som i de næste tre år skal være i ti kommuner. "Den musiske skole" som et begreb. Udgangspunktet er at vi har nogen andre forudsætninger i Danmark. Vi har nogen andre støtteordninger. Vi har bl.a. en musikskolelov som kan bruges i denne situation.

Endnu et fælles træk ved udviklingen - men først og fremmest - hvis jeg skal se på det som sker i Danmark og Norge, så er det *fokus som sættes på børn og unges egen kulturskabning, og børns og unges egne kulturudtryk i alle deres former*. Groft sagt kan man sige - og hvis man skal være meget chauvinistisk - eller hvis man skal bruge nogen af de nordismer som vi skal passe lidt på - så er Finland repræsentant for den mere elitære kultursatsning af meget høj kvalitet, som vi absolut kan lære meget af. Sverige er præget meget af en centralstyring af hele børnekulturen - en sublimering kan man sige, af professionel kultur, men samtidig en stor strukturering og styring som ikke giver meget plads til børn og unges egen skabning. Så er der Norge som jeg nok skal passe på at sætte altfor mange ord på, men det er klart at den fælles oplevelse vi har af børn og unges egen skabning og sætter fokus på, det er nok et klart fælles træk. I Norge vil man nok opleve det som vi har oplevet i Danmark i mange år - man kan nok decentralisere, og håbe at kommunerne vil gribe bolden i luften, men forudsætningerne i kommunerne bliver dårligere og dårligere fra år til år, og hvordan den udvikling skal gribes an, kan vi være lidt i tvivl om. Vi forsøger at inspirere kommunerne, men udviklingen overhaler os hele tiden. De økonomiske forudsætninger bliver dårligere og dårligere, selv om Danmark satser meget på kultur. I Norge vil man måske kigge ned på os med en vis misundelse når man ser på de mange millioner vi kan kaste rundt med i Danmark i øjeblikket. Vi har det paradoks i det danske samfund at folks spillelidenskab giver kulturen utroligt mange penge at arbejde med. Vi har i 1994, 140 millioner kroner ekstra at rutte med. Vel og mærke til udvikling, og det er klart at det må føre til noget. Skal man se lidt firkantet på det, kan man sige at Danmark er blevet et folk af projektmagere, et liv hvor man pisker frem og tilbage mellem projekter av et, to eller tre års varighed, og så slut. Et nyt projekt: et, to, tre år - og så slut! Sådan findes der i øjeblikket en hel bølge af projektmagere som lever på denne måde. Hvor der aldrig er tid til konformitet, hvor der aldrig er tid til overvejelse, hvor der aldrig er tid til fordybelse. Men det er en lang filosofisk samtale.

Det begreb som trænger sig aller mest på i de nordiske lande de her år, som sikkert er kendt, for en konference som for nylig blev holdt i Tønsberg viste at her har vi et emne, her har vi et mål som vi kan arbejde mod de kommende år - på nordisk plan.

Det er leg. *Børns leg vil komme meget i fokus de næste to, tre år.* Vi har i Danmark valgt og tage handsken op fra Tønsberg. I 96 eller 97 vil vi arrangere den næste store legekongference. Jeg vil lige vende tilbage til det nordiske og fortælle lidt om vore planer i den nordiske kontaktgruppe, og hvad vi i øjeblikket gør for at lave en handlingsplan.

Nordens ministre har besluttet her i maj måned at der skal ske en nysatsning - en kraftig offensiv på børne- og ungdomskulturområdet. Det skal ske ved at der hvert år skal bevilges ekstra fire og en halv million - senere fem millioner til nysatsning, og der skal da laves en handlingsplan som skal stikke de næste års virksomhed ud. Vi er en lille gruppe på fem personer. To fra den nordiske kontaktgruppe, to fra ungdomskomiteen, og så sidder det nordiske skolesamarbejde med og skriver på denne handlingsplan. Planen er endnu ikke officiel. Hvis der findes noget revolutionerende ved den, er det vel nok at langt om længe i det nordiske samarbejde, har man fundet ud af at alt hvad der handler om kultur og alt hvad der handler om Norden, begynder med B. Det begynder med Børn - og unge. Uden deres engagement og viden om at der er noget der hedder Norden og de nordiske lande, kunne det være lige meget alt sammen. Det vi selvfølgelig gør som er forholdsvist traditionelt, er at vi satser på at bygge et netværk op. Det er vi i gang med. Ikke bare et netværk blandt børne- og ungdomskulturfolk, men netværk - et meget tæt netværk indenfor alle nordiske samarbejdsorganer på kulturområdet.

Vi ved fra alle mulige erfaringer, fra alle mulige fiaskoer rundt omkring, at man ikke kan sige til folk: "I skal satse på børn og unge. Det er jeres naturlige opgave som kulturinstitution at satse på børn og unge." Der sker ingenting. Der skal findes motivation. Der skal findes kvalifikationer. Der skal findes folk som har viden om dette og interesse for det, før der sker noget. Og det er vort oplæg selvfølgelig, at der må være en drivkraft indenfor Nordisk Ministerråd, et sekretariat, og en gruppe mennesker som kan se til at det sker. Det nordiske samarbejde er bygget op omkring fagkomiteer. Og i den gamle handlingsplan skulle arbejdet for børn og unge ligge inde under disse fagkomiteer. Der skete selvfølgelig ingenting, for der findes ikke folk i disse komiteer som ved noget om børn og ungdomskultur. Det var ikke beskrevet hvordan det skulle gøres.

Det første som skal ske, er at der skal opbygges et tæt samarbejde. Hver børne- og ungdomskomite skal formulere en langsigtig strategi for dette område, og efter to år skal der lægges et forslag frem, hvor vi i øjeblikket arbejder med en kvoteordning. Vi har diskuteret længe i Danmark om en kvoteordning var en måde at prioritere børnekulturen på. I modsætning til de andre nordiske lande, har vi mange kulturlove

Jan Helmer Petersen

i Danmark. Vi har bl.a. en filmlov hvor 25 % af pengene til filmproduktion skal gå til film for børn og unge. Vi har en teaterlov hvor 25 % af de økonomiske midler som Teaterrådet uddeler, skal gå til teater for børn og ungdom. Vi har en andre række tilsvarende love hvor der findes, om ikke kvoter, så noget der minder om det. Selvfølgelig fordi vi ved at om ikke der sættes ord på, om ikke der sættes tal på, så sker der ingenting.

Vi har forsøgt at sende en føler ud til fagkomiteerne ved at ringe til dem og spørge: "Hvad vil I sige til at stille 20 % af jeres midler til rådighed for børn og unge?" Der blev stille i røret, og efter 2 timer blev der ringet tilbage: "Det kan overhovedet ikke lade sig gøre. Det kan vi ikke være med til. Det er fuldstændig vanvittigt!" Totalt koma over hele linien!

Det er klart at når man ikke ved hvad det handler om, når man ikke har kompetence til det, så kan man heller ikke gøre noget. Dette er en lang proces hvor nogen selvfølgelig må tænke nogen tanker sammen med dem. Og så kan det være at det ender i kvoter. Så kan det være at det ender med nogen andre og måske mere konstruktive måder at samarbejde på. Men hele det nordiske skolesamarbejde, hele det nordiske samarbejde, kultursamarbejdet - idrætten - skal samarbejde omkring det her.

I store træk går det ud på at satse på børn og unges egen kulturskabning

Det er noe nyt. Men det nye er måske nok at børn og unge får mulighed til på tværs af de nordiske grænser at mødes, og i fællesskab skabe ting og vise ting til hinanden. Altså kulturlejre eller kulturmønstringer som vi f.eks. kender fra Norge som Ungdommens Kulturmønstring. Men på nordisk niveau indenfor forskellige kulturudtryk. Der vil ske en udvikling også ved at den professionelle kultur - som jeg sagde led af iltmangel - at vi måske også kan inspirere den ved at lave udvekslingsrejser med andre lande i verden, rejsestipendier, kurser, uddannelseskurser, efteruddannelseskurser for forfattere og teaterfolk osv. mellem de nordiske lande. Vi vil satse meget på den dialog med verden som jeg var inde på. Vi tror at vore nordiske børn kender lige så meget som mange voksne til andres liv i andre lande, som de gør til deres eget land. Det er selvfølgelig en inspirasjon som vi skal tage alvorligt og som vi skal udbygge. De indvandrerbørn som findes i

alle de nordiske lande, har en identitet, har en tilværelse som vi skal bygge på og som vi skal bygge dialogen på.

Børnekulturforskningen skal styrkes. Ungdomsforskning har længe været et prioriteret område. Nu skal børnekulturforskning, og måske børneforskning i bred forstand styrkes. Der skal bygges et netværk op. Der skal ind en samling af forskere som gør at de kan inspirere hinanden og som i høj grad kan styrke den forskning som er nødvendig i miljøet. Så vil der blive satset meget på tværgående projekter. Der vil blive satset fagligt, kunstnerisk, men også projekter på tværs af de nordiske lande, i stil med Et levende Norden, men også på andre måder.

Det kan lyde traditionelt. Men i betragtning af hvad der er sket tidligere, så er det meget, meget bedre end ingenting. Vi gør det nu at vi arrangerer en stor nordisk konference i januar måned, nærmere bestemt den 28. - 30. januar i Voksenåsen i Oslo. Det er en konference som først og fremmest vender sig til de nordiske samarbejdsorganer, organisationer og institutioner, men vi vil også gerne invitere børnekulturprojekter fra det meste af Norden til at være med.

Og så var der den fire og en halve million kroner som skal anvendes til den nye satsning. Og ud over de kroner som skal benyttes til opbygning af netværket, så er der frit slag til at have tanker på dette felt. Og det er klart at projekter som er fælles for de nordiske lande, vil have første prioritet. Så er man med i nordisk samarbejde, er man med i noget som går på tværs af de nordiske grænser. Det er noget at tænke på! For selv om 4,5 mill. kroner ikke er så mange penge, så er det dog en mulighed. Man skal også være opmærksom på at Nordisk Kulturfond i over et år har prioriteret projekter hvor børn og unge selv er aktive. Jeg ved fra statistikker at det er en meget høj procent som har fået støtte af kulturfondet.

Jeg skal beskrive noget som har været en gennemgående model for vort nordiske samarbejde og som viser vort syn på børnekultur i mer strukturel forstand. Den kreative trekant er et samspil mellem tre for os meget vigtige faktorer, nemlig den store oplevelse, oplevelsen af kvalitet som vi voksne er så ivrige efter at give vore børn. Den vi sikrer ved de professionelle tilbud til børn. Og dog sætter jeg et kritisk spørgsmål til om den rummer de kvaliteter, den relevans som vi kan håbe på, eller som børn og unge i dag higer efter.

Så er det forståelsen som - synes jeg - vi i altfor mange år har overladt alene til pædagogerne. Og uden at det skal opfattes som hets mod pædagoger, så har der været en tendens til at alt hvad det handlede om, så var det at give børn og unge

Jan Helmer Petersen

verktøj. At nuancere oplevelsen har vi overladt til pædagoger som desværre i Danmark ikke længere magter opgaven. Så har jeg ikke sagt det for tydeligt. Vi har i Danmark oplevet det paradoks - jeg ved ikke om det står lige så slemt til i Norge - men i Danmark er pædagogikken gået helt i stå når det gælder kunst og kultur. Vi er gået helt over til en fuldstændig mekanisk overføring af noget som næsten helt har glemt kunsten og kulturen som oplevelsesfaktorer i børn og unges dagligdag. Vi har fået en børne- og ungdomsgeneration som er vildt og vanvittigt optaget af musik i alle former, af billeder i elektroniske medier, levende billeder, billeder på tryk. De to elementer er så godt som ikke-eksisterende i den danske skole. Vi har en generation som løber hjem fra skole for at opleve alt det spændende som den danske skole - eller de danske lærere har opgivet at gøre noget ved.

Dette er sat på spidsen, men desværre er dette en udvikling som fortsætter at gå i den forkerte retning. Der kommer advarsler fra alle kanter.

Endelig et element som vi har sat fokus på i mange år snart - i hvert fald i Kulturministeriet i Danmark - nemlig børns egen skapning, børns aktive rolle som kulturskabere. De tre elementer ser vi som en absolut helhed. De er afhængige af hinanden. Man kan ikke tænke sig det ene element uden det andet. Og når man snakker om kulturel planlægning, også lokalt, er det uhyre vigtigt at satse på det.

Man kunne med noget mere klarhed sige at det handler om "indtryk, udtryk og aftryk", og det handler om refleksionen som et vigtigt moment, og endelig er der en udviklingsdimension. For børn og unge vokser op og udvikler sig.

Det er muligens en traditionel model, men den viser vores måde at behandle tingene på.

Til sidst kunne jeg godt tænke mig at røre ved nogen af de spørgsmål som trænger sig kraftigt på: *Hvad kan vi gøre sammen? Er der noget vi kan gøre i nordisk samarbejde, hvad er det vi kan gøre på længere sigt og som der ikke er så mange andre der kan?*

Nu har jeg nævnt konferencen hvor disse ting vil blive diskuteret, hvor handlingsplanen vil blive lagt frem til åben diskussion. Hvordan bringer vi udviklingen videre? Vi tror vældig meget på at hvert enkelt land i virkeligheden er for lille, at de som enheder ikke kan gøre meget i det store spil. Ikke fordi jeg skal bruge skræmmebilleder, men jeg kan nævne en af myterne: Det danske børnekulturelle miljø troede i mange år at "når vi kommer ind i EU, vil vi blive oversvømmet af

billige, kommercielle produkter". Den danske barnebog ville dø efter nogen få år, og vi ville blive overstrømmet af Disneyproduktioner og bøger hvor bilerne kører midt på vejen og menneskene er erstattet af dyr, for da slipper man for at tage stilling til om det er i England, Sverige eller Frankrig. Det skete ikke, men klart nok skete det som vi ellers frygtede, at de marginale produktioner, de som bare kommer på norsk, dansk, svensk eller finsk, den danske billedbog f.eks., findes næsten ikke. At publicere i dag, det kan ikke betale sig hvis man ikke har flere med i et nordisk samarbejde. Her kan vi få til en nordisk samtryksordning som sikrer en økonomisk ballast.

En anden ting vi har diskuteret en hel del, er at indstifte en nordisk børnekulturpris som skal kunne gives til bl.a. professionelle børnekulturarbejdere, men noget andet som er vel så vigtigt, er at den skal kunne gives til organisationer eller grupper som arbejder med børn og kultur, nogen som har gjort noget unikt på det børnekulturelle felt.

Det har den kæmpefordel at den gør noget synlig, særligt hvis den får en størrelse som den bør have. Jeg vil gerne opfordre til at vi mellem de enkelte lande udveksler tanker og erfaringer og trækker på den inspiration som findes. Vi har i Danmark haft en ordning som hed "Prøv selv". Den gik så meget hurtigt over landegrænsen til Norge, og har været en meget vigtig del af en offensiv indsats for at styrke børns måde at skabe kultur på. Vi har kæmpet med næb og kløer for de norske ordninger med børneplaner, og at sætte focus på børns interesser på lokalplanet. Og sådan er det med mange ting: billedskoler, kunstsoler, musiske skoler, veksling af kunstnere mellem landene, osv.

Lad os håbe at det nordiske samarbejde kan bære frugt. Vi tror på - i hvert fald vi som arbejder med det - at det har en fremtid. Det er en meget vigtig forudsætning hvis vi fremover overhovedet skal snakke om en nordisk identitet, et nordisk fællespræg. Det skal vi måske ikke, men vi må i alle fald tage diskussionen. Og når det handler om børn og unge, så kan i hvert fald *jeg* se at vi har nogen fælles traditioner at bygge på. Og for at give et sidste spark til de pædagoger der ligger nede, så kan jeg fortælle at i de danske skoler er der mange børn som går omkring og siger: "Hjælp pædagogerne! Pas dig selv." Så galt er det heldigvis ikke. Der er en udvikling i gang, som om nogen år vil bære frugt.